

І. П. Соловій, П. К. Динька, Т. М. Гоголь

Національний лісотехнічний університет України, м. Львів, Україна

РЕФОРМУВАННЯ УПРАВЛІННЯ ЛІСАМИ І ЛІСОВИМ ГОСПОДАРСТВОМ УКРАЇНИ: КОНТЕКСТ ВЗАЄМОДІЇ З ГРОМАДЯНСЬКИМ СУСПІЛЬСТВОМ

Розглянуто вплив громадянського суспільства на реформування лісового господарства України. Встановлено, що реформування галузі відбувалося, головню, шляхом зниження статусу основного лісокористувача (від Міністерства лісового господарства до Державного агентства лісових ресурсів України) та упорядкування організаційної структури відомства (від кількох сотень виробничих підприємств Міністерства до одного унітарного лісгосподарського підприємства у складі Держлісгенства, у віданні якого перебуває 64 % державного лісового фонду) без істотних змін у статусі і структурі лісокористувачів, які розпоряджаються іншими 36 % лісового фонду держави. Паралельно з розвитком процесів реформування лісової галузі в Україні відбувалося формування, становлення і зростання впливу на його перебіг інститутів громадянського суспільства, які сприяють консолідуванню зусиль лісівників, громадянського суспільства, науковців і держави для забезпечення сталого управління лісами і лісовим господарством України. Проте цей вплив істотно зменшився з початком повномасштабної агресії росії проти України і запровадженням правового режиму воєнного стану. Обґрунтовано, що окрім проведення адміністративного реформування галузі, також необхідно удосконалити систему оподаткування діяльності лісокористувачів усіх відомств і форм власності, з метою стимулювання ведення ними сталого, близького до природного, лісового господарства. Для забезпечення сталості управління лісами і лісовим господарством доцільно завершити формування національного інституційного середовища, що передбачає актуалізування законодавчої бази (формальні правила), врахування суспільної думки (неформальні правила) і підвищення рівня відповідальності органів державної влади. Формування законодавчої бази передбачає ухвалення Законів України "Про національну лісову політику", "Про особливості управління об'єктами державної власності в лісовій галузі та порядок утворення та діяльності спеціалізованого державного лісгосподарського акціонерного товариства "Ліси України", "Про ринок деревини".

Ключові слова: стале лісоуправління; лісова політика; неурядові громадські організації; ретроспективний аналіз.

Вступ

Постановка проблеми. Ухвалена Європейською комісією у липні 2021 р. Нова лісова стратегія ЄС до 2030 року [1], акцентувала увагу на необхідності розроблення заходів із подальшого вдосконалення концепції сталого лісоуправління та системних дій щодо поліпшення якості управління лісами. Стратегія визначила, що покращення якості лісоуправління повинно забезпечуватись через дослідницьку діяльність, навчання персоналу та консультативні послуги. Стратегія також задекларувала низку заходів для адаптування лісів Європи до змін клімату, а також оптимізування використання ресурсів деревини за принципами циркулярної економіки, стимулювання розвитку використання недревних лісових ресурсів, екотуризму та екосистемних послуг.

Схвалена Кабінетом Міністрів України у грудні 2022 р., Державна стратегія управління лісами України до 2035 року [11] окреслила основні національні стратегічні цілі, які кореспондуються із Новою лісовою

стратегією ЄС до 2030 р. [1]. Серед них: ефективне лісоуправління, екологічна стійкість, вагомий внесок лісів у розвиток економіки, рекреація та відкритість суспільства, дослідження та освіта. Шляхами досягнення означених цілей національна Стратегія визначила зміну системи управління лісовим господарством, оптимізування та реорганізування структури галузі і функцій підприємств, які перебувають у державній власності.

Для досягнення стратегічної цілі "Рекреація та відкрите суспільство" Стратегія передбачає розвиток системи рекреації, моніторинг та інвентаризацію лісів, підвищення прозорості, доступності та якості інформації про ліси та лісове господарство [11], що можна забезпечити активною взаємодією органів виконавчої влади, уповноважених розробляти та реалізувати державну політику у сфері лісового господарства, із громадянським суспільством та його інститутами.

Актуальність дослідження. На виконання Постанови Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2022 р. № 1003 [12] у складі Держлісгенства сформувались дві незалежні вертикалі управління лісами. Державне під-

Інформація про авторів:

Соловій Ігор Павлович, д-р екон. наук, професор. Email: ihor.soloviy@nltu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0001-5885-6264>

Динька Павло Кузьмич, канд. екон. наук, доцент. Email: dynka@nltu.edu.ua; <https://orcid.org/0009-0007-7446-9951>

Гоголь Тарас Миронович, аспірант. Email: hohol.t@nltu.lviv.ua; <https://orcid.org/0009-0008-2412-1233>

Цитування за ДСТУ: Соловій І. П., Динька П. К., Гоголь Т. М. Реформування управління лісами і лісовим господарством України: контекст взаємодії з громадянським суспільством. *Ефективність державного управління* : зб. наук. пр. Вип. 3/4(80/81). Львів: НЛТУ України, 2024. С. 113–119.

Citation APA: Soloviy, I. P., Dynka, P. K., & Hohol, T. M. (2024). Reforming forest governance and forest management in Ukraine: the context of engagement with civil society. *Efficiency of public administration*, 3/4(80/81), 113–119. <https://doi.org/10.36930/508015>

приємство "Ліси України" зосередилося виключно на господарській діяльності, а на міжрегіональні управління лісового та мисливського господарства було покладено функцію впровадження державної лісової політики і контролювання діяльності лісокористувачів.

Після впровадження у 2023 р. у ДП "Ліси України" триступеневої організаційної структура управління (1451 лісництво – 146 регіональних філій -10 регіональних офісів) [19] у 2024 р. розпочались її спрощення та заміна на двоступеневу: лісництво – філія (офіс). Це призведе, за попередніми підрахунками, до скорочення приблизно чотирьох тисяч працівників (15-17 % від загальної чисельності), що створює значну соціальну напругу в колективах філій, які укрупнюються або ліквідуються.

Діяльність укрупнених лісокористувачів здебільшого орієнтується на досягнення короткотермінових економічних результатів без належного врахування довгострокових екологічних та соціальних аспектів виробничо-господарської діяльності. У галузі залишається невирішеною низка проблем, невідкладними з яких є тривала розбалансованість у забезпеченні виконання лісовими насадженнями екологічних, економічних та соціальних функцій, недостатній стимулятивний вплив економічних механізмів на впровадження природоохоронних технологій. Однак реформування управління галузю під впливом об'єктивних і суб'єктивних факторів і надалі відбувається, переважно, спрощенням її структури та централізації виробництва.

Мета дослідження та основні завдання для її досягнення. Метою роботи є дослідження ролі громадянського суспільства та його впливу на процеси реформування системи управління лісовим господарством після відновлення незалежності України. Для досягнення означеної мети потрібно вирішити такі завдання:

- проаналізувати в ретроспективі роль громадянського суспільства в реформуванні управління лісовою галуззю України;
- ідентифікувати проблеми покращення управління національним лісовим господарством;
- обґрунтувати концептуальні шляхи покращення управління лісовим господарством України в контексті взаємодії із громадянським суспільством.

Предметом дослідження є вплив громадянського суспільства на вдосконалення управління лісовою галуззю України. *Об'єктом дослідження* є процеси реформування управління лісами і лісовим господарством України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми сталого лісоуправління в Україні досліджували і досліджують І. Синякевич, А. Дейнека, П. Лакида, М. Шершун, І. Дубовіч, О. Дребот, А. Карпук, Є. Мішенін, П. Ткач, А. Торосов, О. Шубалий та інші науковці. Зокрема, І. М. Синякевич і представники львівської школи лісової політики досліджували засади сталого управління лісовим господарством та його принципи [22], проблеми екологізування суспільного розвитку через призму трансформування лісової політики в контексті глобальних екологічних загроз [21]. Проблему вдосконалення управління лісовим господарством на сучасному етапі досліджують в роботі В. Ткача, А. Торосова [4].

Упродовж останнього десятиліття у країнах ЄС здійснили дослідження щодо сприйняття та ставлення громадян до лісів, лісового господарства та лісового

сектору економіки. У дослідженні [3], яке систематизувало їх результати, зроблено висновок про істотний вплив громадянського суспільства на розвиток галузі та констатовано, що "внесок лісового сектору в біоекономіку залежить від політиків, громадян і споживачів, а також від того, як вони сприймають, приймають і просувають заснований на лісі ланцюжок створення вартості, його продукти та послуги" [3, с. 5].

Аналізуючи процеси реформування галузі, робимо висновок, що реформи у лісовому господарстві України, значною мірою, побудовані на основі формальної імплементації польської моделі. Для управління лісовим господарством у Польщі також характерні домінування державної власності на ліси та ієрархічний, низхідний підхід до формування політики.

Однак ці механізми управління, які є характерними, переважно, для постсоціалістичних країн, традиційно зазнають критики з боку екологічних неурядових організацій (НУО), які виступають за посилення охорони старовікових лісів. Аналіз 274 таких ініціатив НУО у дослідженні Niedziałkowski, K., P. Chmielewski (2023) з метою вивчення їхніх проявів, залучених акторів, основних постулатів та реакції керівників лісових господарств, виявив, що вони створили виклики традиційному лісокористуванню та посилили рішучість місцевого населення щоб впливати на екологічні рішення [2]. У відповідь на місцеві вимоги державна лісова адміністрація запроваджує інституційні зміни, що сприяють розширенню участі громадськості в ухваленні рішень, але їхній вплив ще належить оцінити. Автори рекомендують запровадити програму моніторингу для відстеження нових практик залучення громадськості, а також просування найкращих практик.

Вважаємо такий моніторинг та аналіз кращих практик і соціальних інновацій у сфері залучення громадянського суспільства у механізми ухвалення рішень у сфері лісокористування доречним для застосування в Україні.

Важливою в контексті удосконалення діалогу держави із громадянським суспільством також є спільна заява низки громадських організацій щодо лісової політики України в умовах воєнного стану, в якій відзначають певні позитивні зміни щодо покращення можливостей залучення громадськості до сталого управління лісовим господарством. Водночас, у заяві наголошено на важливості розроблення нормативного забезпечення для монетизування екосистемних послуг лісів як джерела фінансування лісової галузі, включаючи монетизування вилучення з атмосфери та консервування вуглецю [16].

Із виконаного аналізу наукових публікацій випливає, що в Україні необхідно продовжувати комплексні дослідження щодо ролі та впливу громадянського суспільства на підвищення ефективності лісгосподарської діяльності із врахуванням внутрішніх особливостей і проблем, які вкрай загострились через російську агресію, та в контексті сучасних загальноєвропейських тенденцій та ініціатив.

Методи та інформаційна база дослідження. У роботі застосовано такі методи наукових досліджень, як: індукція та дедукція (для узагальнення досліджуваних аспектів проблеми та обґрунтування висновків і рекомендацій); причинно-наслідкового ретроспективного

аналізування і систематизування (для дослідження проблем реформування лісового господарства в партнерстві з інститутами громадянського суспільства); порівняння і класифікування. Інформаційною основою статті є наукові публікації з проблем управління лісовим господарством та сталого лісокористування, впливу громадянського суспільства на інституційні процеси у лісовій галузі, законодавчо-нормативні акти з питань управління лісами і лісовим господарством, наукові публікації та законодавчо-нормативні акти щодо становлення і розвитку громадянського суспільства.

Результати дослідження та їх обговорення

Із набуттям незалежності Україна успадкувала від СРСР систему управління лісами і лісовим господарством на чолі із центральним галузевим органом виконавчої влади – Міністерством лісового господарства, утвореним ще в 1967 році. Основними підприємствами, які входили до структури відомства, були лісгоспаги. У Закарпатській, Івано-Франківській та Чернівецькій областях на той час функціонували лісокомбінати, які досягли значних успіхів у комплексному лісгосподарському та деревообробному виробництві у 70-х - 80-х роках ХХ ст., і не входили до складу Мінлісгоспу.

У 1995 р. лісокомбінати реорганізували в держлісгоспи та утворили обласні управління лісового господарства у трьох карпатських областях і внесли їх до структури Міністерства лісового господарства України.

У 1997 р. відповідно до Указу Президента України № 732 від 29.07.1997 р. [6] Міністерство лісового господарства України було ліквідовано і на його базі утворено Державний комітет лісового господарства України.

До його складу увійшло понад 400 підприємств, установ і організацій 37 організаційно-правових форм, зокрема: 22 обласні державні лісгосподарські об'єднання, 3 обласні управління лісового господарства, 253 держлісгоспи різної спеціалізації, 22 державні лісомисливські господарства, 50 державних мисливських господарств, 7 організацій природно-заповідного спрямування, 15 різновидів інших підприємств виробничого спрямування, 6 підприємств виробничо-комерційної та збутової сфери. До структури Держкомлісгоспу також увійшли 5 проектно-наукових і науково-виробничих установ, 10 навчальних закладів, інші установи та організації загальногалузевого підпорядкування. Інформацію про розлогу структуру відомства на час його утворення подано в таблиці.

Таблиця. Організаційно-правові форми підприємств, установ і організацій у складі Державного комітету лісового господарства станом на 28.10.1997 р.

№ з/п	Організаційно-правова форма підприємств, установ і організацій	Кількість	№ з/п	Організаційно-правова форма підприємств, установ і організацій	Кількість
1	Обласне державне лісгосподарське об'єднання	22	20	Підсобне сільське господарство	1
2	Обласне управління лісового господарства	3	21	Виробничо-гуртове підприємство	1
3	Держлісгосп	250	22	Виробничо-комерційне підприємство	1
4	Спецдержлісгосп	1	23	Державне виробничо-збутове підприємство	1
5	Учбово-досвідний держлісгосп	1	24	Державно-постачальницько-збутове підприємство	1
6	Досвідно-виробничий держлісгосп	1	25	Державне торговельне підприємство	1
7	Державне лісомисливське господарство	22	26	Державне госпрозрахункове об'єднання матеріально-технічного постачання	1
8	Державне мисливське господарство	50	27	Державна заготівельно-торгова фірма лісового насіння	1
9	Природний заповідник	5	28	Науково-дослідний інститут	2
10	Національні природні парки	2	29	Державний проектно-вишукувальний інститут лісового господарства	2
11	Державне лісопереробне підприємство	1	30	Державний лісгосподарський науково-виробничий технологічний центр	1
12	Державне лісопромислове підприємство	1	31.	Державне проектне лісовпорядне виробниче об'єднання	1
13	Державне переробне підприємство	1	32	Центр підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів лісового господарства	1
14	Спеціалізоване лісозахисне підприємство	5	33	Державна лісонасіннева станція	1
15	Державне мале підприємство	2	34	Державна база авіаційної охорони лісів	1
16.	Державне підприємство "Ліс"	1	35	Державне спеціалізоване об'єднання "Укрлісозахист"	1
17	Державне лісохімічне підприємство	2	36.	Лісотехнікуми	8
18	Державне підприємство по виробництві товарів народного споживання з лози	1	37	Лісні школи	2
19	Державне підприємство по виробництві консервної продукції	1	Загалом підприємств, установ і організацій		401

Примітка: таблицю складено на основі додатку до постанови Кабінету Міністрів України від 28.10.1997 р. № 1180 [5].

У 1998 р. обласні управління лісового господарства і лісозаготівель реорганізували в обласні виробничі об'єднання. У 2004 р. за Постановою Кабінету Міні-

стрів України № 679 від 26.05. 2004 р. [7] державні лісгосподарські об'єднання були ліквідовані та замість них утворені обласні управління лісового господарства.

У грудні 2010 р. на підставі Указу Президента України [9] Держкомлісгосп України було реорганізовано в Державне агентство лісових ресурсів України.

Із періодом адміністративного реформування галузі та активних дискусій щодо шляхів розвитку лісового господарства також співпали становлення та інститування громадянського суспільства в Україні. Зокрема, Постановою Кабінету Міністрів України № 996 від 3.11.2010 р. було затверджено "Порядок проведення консультацій із громадськістю з питань формування та реалізації державної політики" [8], який передбачав обов'язкові консультації з громадськістю та визначав порядок проведення таких консультацій і громадське обговорення та/або електронне консультування щодо проєктів законодавчих актів, які впливають на життєві інтереси громадян, а також на стан довкілля.

Важливим документом, який засвідчив зростання впливу інститутів громадянського суспільства на процеси реформування лісової галузі країни стала Коаліційна угода депутатських фракцій у Верховній Раді України VIII скликання від 27.11.2014 р. [10]. Щодо лісової галузі Угода передбачала:

- відокремлення у третьому кварталі 2015 р. функцій держави із формування лісової політики та контролювання від господарських функцій та виконання їх різними органами влади;
- створення у першому кварталі 2016 р. на базі наявних лісгосподарських підприємств єдиної державної лісгосподарської структури із врахуванням досвіду країн з успішним функціонуванням державних лісгосподарських підприємств, зокрема, Польщі та Латвії;
- розгляд у другому кварталі 2015 р. доцільності запровадження мита на вивезення необроблених лісоматеріалів і розроблення механізму для стимулювання розвитку деревообробної галузі держави.

У серпні 2017 р. Держлісагенство України винесло на громадське обговорення проєкт "Стратегії сталого розвитку та інституційного реформування лісового та мисливського господарства України на період до 2022 року" [23], яку було схвалено Кабінетом Міністрів України у листопаді цього ж року.

Громадська рада при Львівській облдержадміністрації, спираючись на звернення низки неурядових громадських організацій, висловила застереження про те, що остаточно схвалений документ потрібно конкретизувати щодо функцій та повноважень новостворюваного суб'єкта господарювання та провадження ним політики в галузі і рекомендувала скерувати до профільних структур звернення про необхідність "доопрацювання тексту Стратегії із залученням громадськості та погодженням інтересів усіх зацікавлених сторін" [14].

Із вимогою "припинити намагання створити кулуарно, без широкого обговорення всупереч національній політиці децентралізації влади, принципам регіональних особливостей ведення лісового господарства та інтересам місцевих громад, єдине лісгосподарське підприємство" також звернулись до Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України Загальні збори Лісівничої академії наук України [24]. Беручи до уваги ці та інші застереження, створення унітарної державної господарської структури в лісовій галузі було призупинено.

Переломним для галузі став 2022 рік, коли в умовах правового режиму воєнного стану було ухвалено Постанову Кабінету Міністрів України від 07.09.2022 р. № 1003 "Деякі питання реформування управління лісової галузі" [12].

Одним із головних підсумків реформування лісової галузі України стало утворення у 2022-2023 рр. одного із найбільших в Європі державного лісгосподарського підприємства – ДСГП "Ліси України", у підпорядкуванні якого сьогодні перебуває 63,5 % від загальної площі лісового фонду України та 71,5 % від загальнодержавних запасів деревини, із яких щорічно отримують понад 12 млн м³ лісоматеріалів [12].

Проте реформу, яка кардинально змінила структуру управління лісовим господарством України, неоднозначно сприймають лісівники, громадянське суспільство, у науковому та експертному середовищі, що спричинило гостру дискусію, як у процесі її підготовки й ухвалення, так і реалізування.

Зокрема, Громадська рада при Держлісагенстві на своєму засіданні 04.07.2022 р., розглянувши й обговоривши проєкт Постанови Кабінету Міністрів України "Про деякі питання управління об'єктами державної власності у сфері лісового господарства", в якій передбачалося утворення державного унітарного комерційного підприємства "Ліси України" та ліквідацію державних лісгосподарських підприємств, категорично не підтримала проведення такої реформи в період воєнного стану [19].

У зверненні до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Голів обласних військових адміністрацій Громадська рада зазначила, "що проєкт постанови суперечить Державній стратегії управління лісами України до 2035 року, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1777-р, у розділі IV якої декларувалося, що: "провадження господарської діяльності у лісовій галузі постійними лісокористувачами передбачається забезпечити шляхом внесення змін до законодавства з метою запровадження ефективного управління та визначення державного суб'єкта господарювання, уповноваженого здійснювати управління державними лісгосподарськими підприємствами, з урахуванням необхідності збереження за кожним підприємством статусу юридичної особи, а також заборони їх для приватизації". Це звернення одноголосно підтримали представники 25 громадських об'єднань, зокрема, Центральний комітет Профспілки працівників лісового господарства України, Лісівнича академія наук України, Товариство лісівників України [25].

Комітет з питань екологічної політики та природокористування Верховної Ради України на своєму засіданні 07.07.2022 р., на яке були запрошені представники кількох асоціацій і громадських організацій, розглянув і підтримав в цілому проєкт Постанови Верховної Ради України про звернення Верховної Ради України до Кабінету Міністрів України щодо недопущення створення державного унітарного комерційного підприємства "Ліси України" (ДУКП "Ліси України") та руйнування лісової галузі в Україні [17].

На запит, скерований Громадською організацією "Відкритий ліс" до Антимонопольного Комітету України, було підтверджено, що до АМК надходила заява

від Держлісагентства України "Про надання дозволу на концентрацію у вигляді створення на базі 196 державних лісогосподарських підприємств єдиного державного підприємства "Ліси України", яку було зареєстровано в Комітеті 07.06.2022 р. за № 7-01/147-ЕК, [20]. Однак розгляд цієї заяви 16.06.2022 р. було зупинено згідно з розпорядженням державного уповноваженого № 01/100-р "відповідно до рекомендаційних роз'яснень Комітету від 30.03.2022 № 1-пр "Про деякі питання, пов'язані з поданням та розглядом заяв про надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію суб'єктів господарювання в період воєнного стану" [13].

Громадян та місцеві органи самоврядування турбує відсутність законодавчого механізму, який би забезпечував справляння до місцевих бюджетів у визначених співвідношеннях податків і рентних платежів, насамперед, ПДФО, які до реформи сплачували за місцем реєстрації, ліквідовані реформою як юридичні особи, державні лісогосподарські підприємства.

З цього приводу у своєму зверненні до Кабінету Міністрів України та Держлісагентства України депутати Радомишльської міської ради зазначили, що "розробка даної реформи лісового господарства в Україні поспішно впроваджується без публічного обговорення з громадськістю, представниками територіальних громад та врахування думки фахівців галузі, експертного середовища" [20], а також, наголошували на те, що адміністративна централізація у лісовій галузі суперечить державній реформі децентралізації.

Хоча Держлісагентство запевняє, що сплачувані до реформи ліквідованими держлісгоспами частина ПДФО та рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів і надалі буде перераховуватися об'єднанням територіальних громад, однак на місцях вважають, що така, не підкріплена законом, "добровільність" сплати податків філіями ДСП "Ліси України" може, в певних випадках, використовуватися як засіб впливу на місцеві громади під час розгляду ними земельних та інших питань. Однак, незважаючи на неоднозначність сприйняття у суспільстві, реформування системи управління лісовою галуззю України триває.

24.02.2024 р. було оприлюднено проєкт Закону України "Про особливості управління об'єктами державної власності в лісовій галузі та порядок утворення та діяльності спеціалізованого державного лісогосподарського акціонерного товариства "Ліси України" [15]. Проєкт передбачає завершити розподіл функцій управління у лісовій галузі, закріпивши за Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України функцію формування державної політики у сфері лісового господарства, за Держлісагентством – реалізування цієї політики, здійснення дозвільних та контрольних функцій щодо видачі лісорубних квитків, сертифікатів про походження лісоматеріалів та інших документів дозвільного характеру. За АТ "Ліси України", як постійним лісокористувачем, що переходить від Держлісагентства в пряме підпорядкування Кабінету Міністрів України, передбачається закріплення здійснення господарської діяльності.

Отже, після набуття чинності цього Закону, буде завершено адміністративну частину реформи в частині розподілу функцій управління лісами і лісовим господарством України, однак, лише щодо 64 % лісового

фонду і лише тих суб'єктів господарювання, які сьогодні перебувають у віданні Держлісагентства.

Однак адміністративне реформування не враховує давно назрілої потреби реформування економічної системи галузі. Зокрема, "Товариство лісівників України", як одна із найбільш авторитетних профільних громадських організацій, насамперед, вважає необхідним реформування системим оподаткування у лісовому господарстві. Пропонують запровадити для всіх лісокористувачів єдиний лісовий податок – рентну плату за спеціальне використання лісових ресурсів та податок на лісові землі. Ставка єдиного лісового податку повинна встановлюватися у гривнях на один гектар лісових земель як відсоток від середньої вартості кубічного метра реалізованої деревини. Отримані від справляння єдиного лісового податку кошти пропонують скеровувати за задалегідь визначеними нормативами до загальнодержавного фонду фінансування лісового господарства, також і до місцевих бюджетів [26].

Висновки та перспективи подальших розвідок

Реформування системи управління лісами і лісовим господарством України є об'єктивно зумовленим перманентним процесом, який відбувається шляхом поступової відмови від адміністративно-командних механізмів, успадкованих від СРСР, та запровадження окремих розрізнених елементів ринкової моделі господарювання.

Активізування процесів реформування у лісовій галузі України відбувається паралельно із становленням національних інститутів громадянського суспільства та зростанням їхнього впливу на суспільні та економічні процеси, зокрема, і на реформування лісового господарства. Істотно впливають на інституційні зміни в галузі такі суб'єкти громадянського суспільства, як "Товариство лісівників України", Лісівнича академія наук України, Громадська організація "Відкритий ліс", Громадська спілка "Асоціація деревообробних підприємств України", ГО "Лісові ініціативи і суспільство", WWF-Україна, "Екологія. Право. Людина" та інші професійні асоціації, екологічні та правничі неурядові громадські організації.

Громадянське суспільство стає важливою адвокатською групою у підсистемі лісової політики України у контексті трендів реформування управління лісовою галуззю на сучасному етапі її розвитку. Подальші дослідження мали би ідентифікувати ті сфери, залучення до яких громадянського суспільства має значні перспективи, такі як соціальні аспекти проєктів вуглецевого фінансування, дотримання вимог лісової сертифікації, збереження самосійних лісів на території громад, виявлення корупційних ризиків. Важливо при цьому врахувати пріоритети Європейського Зеленого Курсу, зокрема, щодо розвитку лісової біоекономіки і туризму, створення міських лісів, застосування бізнес-моделей циркулярної економіки, стимулювання багатоцільового лісокористування в проєктах національних програм відновлення України [18].

Для досягнення сталості управління лісами і лісовим господарством, відповідно до Нової лісової стратегії ЄС до 2030 року та Державної стратегії управління лісами України до 2035 року є необхідним реформуван-

ня національного інституційного середовища. Це завдання передбачає формування юридично-правової бази, розробленої за обов'язкової участі зацікавлених суб'єктів громадянського суспільства та синхронізованої зі законодавством ЄС.

References

1. European Commission (2021). Communication from the commission to the European Parliament, the council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. New EU Forest Strategy for 2030. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0572>
2. Niedzialkowski, K., & Chmielewski P. (2023). Challenging the dominant path of forest policy? Bottom-up, citizen forest management initiatives in a top-down governance context in Poland, *Forest Policy and Economics*, 154, 103009. <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2023.103009>
3. Ranacher, L., Sedmik, A., & Schwarzbauer, P. (2020). Public perceptions of forestry and the forest bioeconomy in the European Union. From knowledge to action 3, European Forestry Institute. <https://doi.org/10.36333/k2a03>
4. Tkach, V. P., & Torosov, A. S. (2017). Сучасні проблеми удосконалення лісоуправління в Україні. *Scientific Bulletin of UN-FU*, 27(8), 32–36. <https://doi.org/10.15421/40270804>
5. Верховна Рада України (1997). Питання державного комітету лісового господарства України. Постанова Кабінету міністрів України від 28 жовтня 1997 р. N 1180. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1180-97-%D0%BF#Text>
6. Верховна Рада України (1997). Указ Президента України Про утворення Державного комітету лісового господарства України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/732/97#Text>
7. Верховна Рада України (2004). Про утворення територіальних органів Державного комітету лісового господарства. Постанова Кабінету міністрів України від 26 травня 2004 р. N 679. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-2004-%D0%BF#Text>
8. Верховна Рада України (2010). Про забезпечення участі громадянської у формуванні та реалізації державної політики. Верховна Рада України. Постанова Кабінету міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text>
9. Верховна Рада України (2010). Указ Президента України Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1085/2010#Text>
10. Верховна рада України (2014). Угода про коаліцію депутатський фракцій "Європейська Україна". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001001-15#Text>
11. Верховна рада України (2021). Державна стратегія управління лісами України до 2035 року. Розпорядження Кабінету міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1777-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-2021-%D1%80#Text>
12. Верховна рада України (2022). Деякі питання реформування управління лісової галузі. Постанова Кабінету міністрів України від 7 вересня 2022 р. № 1003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1003-2022-%D0%BF#Text>
13. Громадська організація "Відкритий ліс" (2022). Антимонопольний комітет не надавав дозвіл на створення ДП "Ліси України". URL: <https://www.openforest.org.ua/242347/>
14. Громадський портал Львова "Форпост". (2017). Прийнята Стратегія реформування лісового господарства України до 2022 року. Думки громадських активістів та експертів. URL: <https://forpost.lviv.ua/txt/ekonomika/8242-priyniata-stratehiia-reformuvannia-lisovoho-hospodarstva-ukrainy-do-2022-roku-dumky-hromadskykh-aktyvistiv-ta-ekspertiv>
15. Державне агентство лісових ресурсів України. (2024). Повідомлення про оприлюднення проекту Закону України "Про особливості управління об'єктами державної власності в лісовій галузі та порядок утворення та діяльності спеціалізованого державного лісгосподарського акціонерного товариства "Ліси України". URL: <https://forest.gov.ua/regulyatorna-diyalnist/proekti-regulyatoriiv-aktiv/21022024-povidomlennia-pro-opryliudnennia-proiektu-zakonu-ukrainy-pro-osoblyvosti-upravlinnia-obiektamy-derzhavnoi-vlasnosti-v-lisovii-haluzi-ta-poriadok-utvorennia-ta-diialnosti-spetsializovanoho-derzhavnogo-lisohospodarskoho-aktsionernoho-tovarystva-lisy-ukrainy>
16. Екологія-Право-Людина. (2022). Заява щодо лісової політики в умовах воєнного стану. Офіційний сайт. URL: <https://epl.org.ua/announces/zayava-vid-ekologichnoyi-gromadskosti-shhodo-lisovoyi-polityky-ukrainy/>
17. Комітет Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування. (2022). Комітет підтримав прийняття загалом проекту Постанови Верховної Ради України про звернення Верховної Ради України до Кабінету Міністрів України щодо недопущення створення державного унітарного комерційного підприємства "Ліси України" та руйнування лісової галузі в Україні. Сайт. URL: https://komekolog.rada.gov.ua/news/main_news/75921.html
18. Лесюк, Г., & Соловій, І. (2024). Роль лісового сектору України в національному плані повосного відновлення і Європейському зеленому курсі: попередній аналіз. *Економіка України*, 67(8), 88–104. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.08.088>
19. Ліси України. (2025). Офіційний сайт Державного підприємства "Ліси України". URL: <https://e-forest.gov.ua/>
20. Радомишльська громада. (2022). Звернення депутатів Радомишльської міської ради до Кабінету Міністрів України та Державного агентства лісових ресурсів України щодо недопущення руйнування лісової галузі в Україні внаслідок її реформування шляхом реорганізації державних лісгосподарських підприємств та створення єдиного унітарного комерційного підприємства "Ліси України". Сайт. URL: <https://radmr.gov.ua/docs/1251119/>
21. Синякевич, І. М. (ed.). (2014). Екологізація лісостористування в контексті подолання глобальних екологічних загроз. Львів, Камула, 592.
22. Синякевич, І. М., Соловій, І. П., Врублевська, О. В., et al. (2008). Лісова політика: теорія і практика. Львів: ЛА "Піраміда", 612.
23. Стратегія сталого розвитку та інституційного реформування лісового та мисливського господарства України на період до 2022 року. Проект. URL: <https://derevnynyk.com/proekt-strategiyi-stalogo-rozvytku-ta-institutciijnogo-reformuvannya-lisovogo-ta-myslyvskogo-gospodarstva/>
24. Товариство лісівників України (2018). Звернення Загальних зборів Лісівничої академії наук України до Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України щодо лісової політики та реформування лісової галузі від 17.04.2018 р. Сайт. URL: https://tlu.kiev.ua/fileadmin/user_upload/Nasha_dijalnist/Suspilnij_dialog/Lisova_politika/Zvernennja_zagalnih_zboriv_Lisivnichoji_akademiji_nauk_Ukraini_do_Verkhovnoji_Radi_Ukraini_i_Kabinetu_Ministriv_Ukraini.pdf
25. Товариство лісівників України (2022). Громадськість проти ліквідації держлісгоспів під час війни і створення єдиного підприємства "Ліси України", що може призвести до зниження обороноздатності країни. Сайт. URL: <https://tlu.kiev.ua/pro-nas/novini-zakhodi/novina/article/gromadskist-proti-likvidacij-derzhlisgospiv-pid-chas-viini-i-stvorennja-jedinogo-pidприємstva-lisi-uk.html>
26. Товариство лісівників України. (2024). Модель реформування лісового господарства України. Сайт. URL: <https://tlu.kiev.ua/pro-nas/novini-zakhodi/novina/article/model-reformuvannya-lisovogo-gospodarstva-ukraini.html>

REFORMING FOREST GOVERNANCE AND FOREST MANAGEMENT IN UKRAINE: THE CONTEXT OF ENGAGEMENT WITH CIVIL SOCIETY

Introduction. Implementation of the EU's New Forest Strategy 2030 goals and the State Forest Management Strategy of Ukraine until 2035 regarding sustainable forest management and optimisation of multipurpose forest resources use requires an in-depth study of ways to achieve them under the conditions of socio-economic uncertainties and global climate change.

Materials and Method. The research is based on scientific publications and legislative and regulatory acts on forest governance and sustainable forest management, as well as on the sources about interaction of civil society with public institutions responsible for reforming the forest sector. The following research methods are used in the study: induction and deduction, comparison and classification, causal retrospective analysis and systematization.

Analysis of Literature Sources. Institutional changes in forest governance and forestry in Ukraine, Poland and some other European countries are not always accompanied by proper communication with civil society and its institutions. A monitoring programme to track new practices of public involvement in forest governance reforms and the application of best international practices in Ukraine could help to improve the communication.

In Ukraine, comprehensive research focused on the role and influence of civil society in improving the efficiency of forest management, taking into account the realities of the martial law regime and current European and global challenges, trends and initiatives.

Results. Areas of civil society involvement in reforming the sector could include socio-ecological and economic aspects of interaction between the forest administration and local communities, the application of circular economy business models, the preservation of self-sown forests on communities' lands, minimising corruption risks, promoting multi-purpose forest use in the projects of national recovery programmes in Ukraine, and carbon finance projects.

Discussion. Scientists and non-governmental organisations are actively involved in identifying and solving problems of forestry reform. The top subjects of active discussion are the following: justification of the sector reforming model; separation of the functions of formulating state forest policy from managerial and economic functions; introduction of an export duty on unprocessed timber and a ban on its export; establishment of a single state forestry company by merging former state forest management enterprises, and related socio-ecological and economic problems, as well as approaches to reforming economic mechanism of the sector.

Conclusion. The reform of the forestry sector in Ukraine is taking place simultaneously with the development of national civil society institutions and the growth of their influence on economic and social processes, which has been significantly limited since the outbreak of the full-scale Russian-Ukrainian war. To achieve sustainable forest governance and management, along with administrative reform of the sector, it is necessary to reform its economic mechanism and develop a legal framework with the mandatory participation of civil society stakeholders and its synchronisation with EU legislation.

Keywords: sustainable forest management; forest policy; non-governmental organisations; retrospective analysis.